

**ВРХОВЕН СУД
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ОПШТА СЕДНИЦА**

КОДЕКС ЗА ЕТИКА НА СУДИИТЕ И СУДИИТЕ ПОРОТНИЦИ

Скопје, септември 2019

КОДЕКС ЗА ЕТИКА НА СУДИИТЕ И СУДИИТЕ ПОРОТНИЦИ

ПРЕАМБУЛА

Имајќи го предвид основниот принцип на Универзалната декларација за човекови права, дека секој има потполно и еднакво право да биде јавно сослушан од страна на независен и непристрасен суд, при утврдувањето на правата и обврските и во однос на кое било кривично обвинение,

Имајќи предвид дека Меѓународниот пакт за граѓански и политички права гарантира дека сите лица се еднакви пред судовите и пред правдата и дека секој има право на правично, непосредно и јавно сослушување од страна на надлежен, независен и непристрасен суд, востановен со закон, кој ќе одлучува било за основаноста на кое и да е обвинение од кривична природа насочено против него, било во споровите за неговите права и обврски од граѓанско-правна природа,

Имајќи ја предвид Европската повелба за статусот на судиите, која укажува дека судиите треба да имаат статус кој треба да им обезбеди непристрасност во правораздавањето во конкретни и индивидуални предмети,

Имајќи го предвид Мислењето бр.3 на Консултативниот совет на европските судии (ССЈЕ), кое упатува на начинот како треба да бидат формулирани стандардите за етичко однесување на судиите, како и етичките правила и принципи на судско однесување и дава понатамошни насоки и препораки за нивно имплементирање во законодавствата на земјите-членки на Совет на Европа,

Имајќи ја предвид Препораката бр. (94)12 на Комитетот на министрите на Совет на Европа за судиите - независност, ефикасност и одговорност на судиите, која упатува дека судиите во извршувањето на нивните активности мора да бидат водени од етички принципи на професионално поведење,

Имајќи ги предвид насоките од Вториот извештај на ГРЕКО, усвоен на 80-та Пленарна седница на 18-22 јуни 2018 година, за усогласеност, кој ги оценува мерките што ги преземаат властите на Република Северна Македонија за спроведување на тековните препораки дадени во Извештајот за четвртиот круг на евалуација кој се однесува на „Превенција на корупцијата во однос на пратениците, судиите и обвинителите“, во Препораката бр. XI кој упатува дека потребно е развивање на дополнителни механизми, правила и водичи за судиите во однос на прифаќањето подароци, дефинирање на нематеријални бенефиции и други предности, како и соодветно мониторирање на овие правила во рамки на Етичкиот кодекс за судиите и судиите поротници,

Имајќи предвид дека претходно наведените основни принципи и права се признати, односно одразени во регионалните инструменти за човековите права, во домашното уставно, законодавно и обичајно право, и во судските спогодби, односно традиции,

Имајќи предвид дека важноста на независниот, непристрасен и со закон востановен суд во однос на заштитата на човековите права е посебно нагласена и поради фактот дека спроведувањето на сите други права завршува со соодветно правораздавање,

Имајќи предвид дека независниот, непристрасен и со закон востановен суд претставува гаранција во заштитата на уставноста и владеењето на правото,

Имајќи предвид дека јавната доверба во судскиот систем и во моралниот авторитет и интегритет на судството е од голема важност во демократското општество,

Имајќи предвид дека од исклучително значење е судиите, поединечно и заеднички, да ја почитуваат и да ја уважуваат судската функција како јавна доверба и да се стремат да ја подобрат и да ја одржат довербата во судскиот систем,

Имајќи предвид дека одговорноста за унапредувањето и одржувањето на високите стандарди на судското однесување во секоја земја е обврска на нејзиното судство,

Имајќи предвид дека основните принципи на Обединетите нации за независноста на судството се осмислени да ја обезбедат и унапредат независноста на судството, и првенствено се наменети за државите,

Имајќи предвид дека овие правила се разумни правила и сите делови на овој Кодекс треба да се читаат заедно како целина и секоја одредба треба да биде толкувана во контекст на секоја друга одредба и во согласност со неа. Тие одредби треба да се применуваат во согласност со Уставот, законите и меѓународните конвенции ратификувани согласно со Уставот, како и во согласност со други прописи и подзаконски акти (релевантни околности).

Кодексот им дава насоки на судиите и судиите поротници и обезбедува структура за регулирање на однесувањето, манифестирана на високо ниво на одговорност и етика, кое се очекува од носителите на судиските функции. Правилата содржани во овој Кодекс ги искажуваат стандардите што го одредуваат однесувањето на судиите и судиите поротници.

ПРИНЦИПИ

Целта на востановените принципи е воспоставување на стандарди за етичко однесување на судиите и судиите поротници. Тие им даваат насоки на судиите и судиите поротници и креираат рамка за регулирање на нивното однесување. Покрај тоа, целта е да им се помогне на членовите на извршната и

законодавната власт, на правниците и на пошироката јавност, подобро да ја разберат и прифатат судската власт. Овие принципи претпоставуваат дека судиите и судиите поротници се одговорни за своето однесување пред соодветни институции, воспоставени за одржување на судските стандарди, кои се независни и непристрасни, а нивната цел е надополнување, а не отстапување од постојните законски прописи и правила на однесување што судиите мора да ги почитуваат.

НЕЗАВИСНОСТ

Принцип:

Независноста на судството е предуслов за владеењето на правото и претставува основна гаранција за правично судење. Според тоа, секој судија и судија поротник треба да ја поддржува и да дава пример за судиската независност, како во однос на индивидуалните, така и во однос на институционалните аспекти.

Примена:

1.1 Судијата/судијата поротник, судиската функција ја врши независно, врз основа на лична оценка на фактите и во согласност со совесното разбирање на правото и примена на законот, без оглед на какви било надворешни влијанија, предубедувања, притисоци, закани или мешања, посредни или непосредни, од која било страна и од која било причина.

1.2 Судијата/судијата поротник е независен во односот со општеството и во односот со конкретни страни во одреден спор за кој треба да пресуди.

1.3 Судијата/судијата поротник не смее да биде под влијание на извршната и законодавната власт и во секоја пригода ја брани независноста на судот од политички притисоци и влијанија.

1.4 Судијата/судијата поротник ги поттикнува и ги поддржува заштитните механизми при извршувањето на судските должности заради одржување и подобрување на институционалната и оперативната независност на судството.

1.5 Судијата/судијата поротник во вршењето на судиската функција практикува високи стандарди на однесување, со што се јакне довербата на јавноста во судството, што претставува темел на судската независност и владеењето на правото.

НЕПРИСТРАСНОСТ

Принцип:

Непристрасноста е од суштествено значење за соодветно извршување на судиската функција. Судијата/судијата поротник е должен да ја врши судиската функција непристрасно, како при донесувањето на одлуките, така и во водењето на постапките.

Примена:

2.1 Судијата/судијата поротник ја извршува судиската функција без пристрасност, предубедување или предрасуди.

2.2 Судијата/судијата поротник со своето однесување, како во судот, така и надвор од судот, придонесува за одржување, односно подобрување на довербата на јавноста, правната професија и подобрување на довербата кај странките во непристрасноста на судијата и на судството.

2.3 Судијата/судијата поротник внимава на своето изземање кога не е во можност да донесе непристрасна одлука по одреден предмет, односно да не остави впечаток дека не е во состојба да суди непристрасно.

2.4 Судијата/судијата поротник ќе се изземе од учеството во која било постапка каде што не може да донесе непристрасна одлука. Таквите постапки вклучуваат, но не се ограничуваат на случаи каде што:

2.4.1 Судијата/судијата поротник има суштинска наклонетост, односно предрасуда во однос на некоја од странките или пак има лични познавања на оспорените доказни факти од интерес за постапката;

2.4.2 Ако Судијата/судијата поротник е странка во постапката или ако учествувал како судија на претходна постапка, адвокат, соовластеник, сообврзник или регресен обврзник или бил материјален сведок во врска со оспореното прашање;

2.4.3 Судијата/судијата поротник е обврзан секогаш да ги препознае со закон и судска практика утврдените случаи и да побара свое изземање од случај што му е доделен во работа или по кој е определен да постапува;

2.5 Судијата/судијата поротник во текот на една постапка, односно во текот на некоја идна постапка, не смее да дава јавни или поинакви коментари што би можеле да влијаат врз исходот на постапката или пак што би можеле да ја нарушат правичноста на постапката.

ИНТЕГРИТЕТ

Принцип:

Интегритетот е атрибут на чесност и праведност. Судијата или судијата поротник секогаш не само во извршувањето на службените должности постапува чесно и на начин што е од корист за соодветното вршење на судиската функција.

Примена:

3.1 Судијата/судијата поротник се однесува беспрекорно од гледна точка на секој разумен набљудувач.

3.2 Однесувањето на судијата/судијата поротник како во професионалниот, така и во приватниот живот, ја потврдува довербата на луѓето во интегритетот на судството.

3.3 Судијата/судијата поротник не смее да го користи угледот на судиската функција за задоволување на приватните интереси или на интересите на некој член од семејството или на кого било друг. Судијата/судијата поротник не смее да дозволи другите да добијат впечаток дека некој е во посебна позиција несоодветно да влијае врз него при неговото вршење на судиските должности.

3.4 Судијата/судијата поротник, членовите на неговото семејство или лица кои живеат во исто домаќинство со него, не смеат да примаат, ниту да бараат никакви подароци, заеми, ниту пак други услуги од странки или лица кои имаат или би можело да имаат интерес во определен предмет или достава на продукти или услуги на судот, во однос на нешто што судијата може да го направи, односно да пропушти да го направи во врска со вршењето на судиската функција, освен по исклучок протоколарни подароци стекнати на службени посети, приеми или прослави.

3.4.1. Забраната за примање подароци се однесува на материјални подароци и нематеријални бенефиции.

3.4.2. Под материјален подарок се подразбира пари, хартии од вредност, предмети, права и други услуги понудени на судијата или судијата поротник или нему блиски лица за преземање односно непреземање на определено дејствие при вршење на судиската функција.

3.4.3. Под нематеријална бенефиција се подразбира секоја корист за судијата/судијата поротник, која не се обезбедува со плаќање, со цел да делува или да се воздржува од делување во согласност со своите обврски или да ги врши неговите надлежности спротивно на службените обврски и одредбите од овој Кодекс. Нематеријалната бенефиција исто така подразбира попуст во цени и услуги поради функцијата на судијата/судијата поротник, како и бесплатен професионален совет на судијата/судијата поротник.

3.4.4. Под протоколарен подарок се подразбираат подароци примени од страна на службени лица или од меѓународни организации, дадени за време на посети,

приеми гостувања или прослави, чија вредност не надминува 3000 денари во дадена година.

3.4.5. Претседателот на судот води Регистар со податоци за протоколарни подароци во кој го внесува: видот на подарокот, вредноста на подарокот, подарувачот, примачот, времето и местото на примање. Податоците од Регистарот за протоколарни подароци, претседателот на судот ги испраќа до Советодавното тело за судиска етика.

3.5 Судијата/судијата поротник ги познава своите и финансиските интереси на членовите на своето семејство.

ПРИСТОЈНОСТ

Принцип:

Пристојноста и соодветното - културно однесување на судијата/судијата поротник се од суштинско значење за вршењето на сите активности на судиската функција.

Примена:

4.1 Судијата/судијата поротник ја избегнува непристојноста и сè друго што имплицира непристојно однесување, при вршењето на своите активности како судија.

4.2 Судијата/судијата поротник, како предмет на постојано набљудување од страна на јавноста, слободно и доброволно прифаќа лични ограничувања што обичниот граѓанин може да ги смета за преголемо оптоварување. Судијата/судијата поротник се однесува на начин што е во согласност со достоинството и дигнитетот на судиската функција.

4.3. Судијата/судијата поротник во своите лични односи со одделни членови на правната професија што редовно работат во неговиот суд, избегнува ситуации што би можеле да доведат до сомневање за постоење на наклонетост, односно пристрасност.

4.4 Судијата/судијата поротник не смее да дозволи неговото живеалиште да се користи спротивно на принципите на овој Кодекс.

4.5 Судијата/судијата поротник, како и секој друг граѓанин, има право на слобода на изразувањето, верувањето, здружувањето и собирањето, но при остварувањето на овие права, секогаш се однесува на начин со кој се зачувуваат достоинството и дигнитетот на судиската функција и непристрасноста и независноста на судството.

4.6 Судијата/судијата поротник не смее да дозволи семејните, социјалните или другите односи несоодветно да влијаат врз однесувањето при вршењето на судиската функција.

4.7 Судијата/судијата поротник не смее доверливите информации што ги стекнал при вршењето на судиската функција да ги користи, односно да ги открива за која било цел освен за целите поврзани со судиските должности.

4.8 Под услов соодветно да ги вршат судиските должности, а во случаите кога се бара, и со согласност од со закон утврден орган, судијата/судијата поротник може:

4.8.1 да пишува, да предава, да држи настава и да учествува во активности поврзани со законот, правниот систем, раздавањето на правдата и слични работи;

4.8.2 да се појавува на јавна расправа пред официјално тело во врска со работи поврзани со правото, правниот систем, раздавањето на правдата и слични работи;

4.8.3 да биде член на официјално тело, или друга владина комисија, комитет или советодавно тело, доколку таквото членство не е недоследно со непристрасноста и политичката неутралност; или

4.8.4 да се занимаваат со други активности доколку таквите активности не се одразуваат негативно на достоинството и дигнитетот на судиската функција, односно доколку не го попречуваат вршењето на судиските должности;

4.8.5 судијата/судијата поротник не смее да се занимава со давање правна помош додека ја врши судиската функција;

4.8.6 судијата/судијата поротник може да формира, односно да се приклучува во здруженија или да учествува во други организации што ги застапуваат интересите на судиите или судиите поротници;

4.8.7 судијата/судијата поротник не смее да биде член на управен одбор, надзорен одбор, односно ревизорска комисија на која било компанија согласно со трговското право, или задруга или фондација што работи деловно, да поседува акции или да биде во кој било друг облик на капитален однос со трговско друштво ако тоа предизвикува судир на интереси со вршењето на судиската функција како јавна функција или да води деловен потфат, самостојно или заедно со други лица. Овие одредби не важат за судиите/судиите поротници во пензија.

ЕДНАКВОСТ

Принцип:

Обезбедувањето еднаквост во постапката за сите пред судовите е од суштинско значење за соодветното вршење на судиската функција.

Примена:

5.1 Судијата/судијата поротник е свесен и ја разбира разновидноста во општеството и разликите што произлегуваат од најразлични извори, вклучувајќи ги, но не ограничувајќи се на расата, бојата, полот, верата, националното потекло, посебните потреби, возраста, брачната состојба, сексуалната ориентација, социјалната и економската состојба и слично.

5.2 Судијата/судијата поротник не смее, при вршењето на своите судиски должности, со зборови или со однесување да покаже пристрасност кон кое било лице или група врз нерелевантните основи.

5.3 Судијата/судијата поротник ја врши судиската функција врз основа на законот, правилно насочувајќи се кон сите лица, односно кон странките, сведоците, адвокатите, судскиот персонал и судските колеги, без да прави разлики врз нерелевантните основи, како несуштински во соодветното извршување на должностите.

5.4 Судијата ќе побара од адвокатите во постапките пред судот да се воздржат од покажување, со зборови или со однесување, наклонетост, односно предрасуди врз нерелевантни основи, освен доколку тоа не е правно релевантно во однос на прашањето што е предмет на постапката, односно што може да биде предмет на легитимно правно застапување.

5.5 Судијата/судијата поротник не може да биде член во ниедна организација што врши дискриминација.

СТРУЧНОСТ И СОВЕСНОСТ

Принцип:

Стручноста и совесноста се предуслови за соодветното извршување на судиската функција.

Примена:

6.1 Судиските должности на судијата/судијата поротник имаат приоритет пред сите други активности.

6.2 Судијата/судијата поротник го посветува своето стручно дејствување на вршењето на судиските должности, кои вклучуваат не само вршење на судиските функции и обврски во судот и донесување одлуки, туку и други задачи соодветни за судиската позиција.

6.3 Судијата/судијата поротник настојува да ја усовршува својата професионална компетентност, знаење и вештини, врз основа на постојана стручна обука и образование.

6.4 Судијата/судијата поротник се информира за соодветните измени на меѓународното право, вклучувајќи ги и меѓународните конвенции и другите инструменти со кои се гарантираат човековите права.

6.5 Судијата/судијата поротник ја врши судиската функција трудољубиво, ефикасно, правично и со разумна ажурност.

6.6 Судијата/судијата поротник во постапката пред судот е трпелив, достоинствен и љубезен во односот со странките, поротниците, сведоците, адвокатите и другите лица со кои соработува службено. Судијата ќе побара слично однесување и од страна на правните застапници, судскиот персонал, судиите поротници и од другите лица што се под влијание, надлежност, односно контрола на судијата.

6.7 Судијата/судијата поротник не смее да се впушта во однесување што е неспоиво со совесното извршување на судиските должности.

СУДИР НА ИНТЕРЕСИ, КОРУПЦИЈА И ПРЕКРШУВАЊЕ НА ПРИНЦИПИТЕ

7.1 Секое прекршување на принципите од Кодексот ќе се смета за прекршување на овој Кодекс. Секој судија/судија поротник е должен да ги препознае и да се заштити од случаите што се подведуваат под судир на интереси и корупција. Доколку судијата/судијата поротник смета дека определено поведење би ги прекршило принципите на овој Кодекс, тој може да поднесе барање за советодавно мислење или совет до Советодавното тело за етика при Здружението на судиите на Република Северна Македонија.

7.2. Судијата е должен во вршењето на судиската функција и активности надвор од судот да развива стандарди на однесување кои придонесуваат за зачувување на угледот и достоинството на судот и судиската професија.

7.3. Во вршењето на функцијата претседател на суд или претседател на оддел, судијата не смее да се создаде атмосфера на конфликт меѓу јавен интерес и приватен интерес, во вршењето на неговата функција.

7.4. Судијата/судијата поротник не смее да врши какви било јавни или приватни, платени или неплатени должности, што се во спротивност со функцијата судија или судија поротник.

7.5. Судијата/судијата поротник не смее да дозволи неговото семејство да влијае во неговото постапување и одлучување при вршење на неговата функција.

7.6. Судијата/судијата поротник не може да се користи на угледот на судската професија за остварување или унапредување на своите приватни интереси, интересите на членовите на неговото семејство или било кои други интереси.

7.7. Судијата/судијата поротник не смее да им овозможи на членовите на неговото семејството, вработените во судот, или било кое лице, да прифати подарок, заем или услуга за нешто што би влијаело во вршењето на судската функција и донесувањето на одлуката.

7.8. Судијата/судијата поротник не смее, освен ако тоа не го предвидуваат правилата на постапката, да дејствува или постапува во какво било својство во

предметот во кој постапувал пред вршењето, при вршењето или по престанокот на вршењето на неговите судиски или судско-поротнички должности, како и во случаите поврзани со предметот.

СПРОВЕДУВАЊЕ

8.1 Спроведувањето на принципите и обезбедувањето на нивното почитување од страна на судиите/судијата поротник се од суштинско значење за ефективно постигнување на целите на овој Кодекс.

8.2 Според природата на судиската функција, за своето однесување судиите/судиите поротници се одговорни во согласност со законот, а советодавно мислење или совет по однос на спроведувањето на принципите и обезбедување на нивното почитување од страна на судиите и судиите поротници, дава советодавното тело што се воспоставува за спроведувањето на овој Кодекс.

8.3 Работата на советодавното тело и постапките воспоставени за спроведување на овој Кодекс се транспарентни со цел да придонесат кон зајакнување на довербата на јавноста во судството.

8.4 Спроведувањето на овој Кодекс, ја има предвид легитимната потреба на судијата и судијата поротник, да му/и биде обезбедена заштита од вознемирувачки, односно непоткрепени обвинувања, како и да се даде совет за определено поведение во соодветна постапка.

СОВЕТОДАВНО ТЕЛО ЗА СУДИСКА ЕТИКА

9. За доследна примена на принципите на Кодексот за судиска етика, Здружението на судиите на Република Северна Македонија востановува советодавно тело, кое по барање на судија, судија поротник, претседател на суд, седница на суд и Здружение на судиите на Република Северна Македонија (подржниците) искажува советодавни мислења и совети во однос на едно или повеќе прашања поврзани со етичкото однесување на судијата/судијата поротник, односно соодветното извршување на судиските должности и избегнување на судирот на интереси на судиите и судиите поротници во приватниот живот и вршењето на судиската функција.

9.1 Мислењата и советите од советодавното тело имаат превентивно и советодавно значење. Тие укажуваат на поведенијата кои претставуваат повреда на принципите на судискиот Кодекс.

9.2 Советодавното тело работи во рамките на Здружението на судии на Република Северна Македонија и се состои од претседател и 6 члена.

9.3 Членовите на советодавното тело ги избира Управниот одбор на Здружението на судиите, од редот на судиите и судиите поротници на Република Северна Македонија, по предлог на подружниците на Здружението на судиите, со мандат од 2 (две) години.

Членовите на Советодавното тело за судиска етика се избираат на следен начин: еден судија на Врховен суд на Република Северна Македонија, еден судија на Виш Управен суд или Управен суд, по еден судија од секое апелационо подрачје, кои уживаат доверба кај судиите врз основа на својот личен интегритет и дигнитет во вршењето на судиската функција, и еден судија од редовите на судиите поротници. Претседателот на советодавното тело се избира од редот на членовите на советодавното тело.

Членовите на советодавното тело уживаат имунитет и не можат да бидат одговорни или против нив да се покренат дисциплински постапки поради гласање, искажано мислење или дејство како член на советодавното тело.

Членовите на советодавното тело работат без надоместок.

Советодавното тело за судиска етика доставува годишен извештај за своите активности до Управниот одбор на Здружението на судиите и Општата седница на Врховниот суд.

9.4 Барањето за советодавно мислење или совет од судија, судија поротник, претседател на суд, седница на судиите и Здружение на судиите на Република Северна Македонија (подружниците), се составува во писмена форма, а советодавното тело ќе одговори писмено во рок не подолг од 15 дена, сметано од денот на приемот на барањето, врз основа на конкретни факти и околности. Доколку некои од фактите, односно околностите дадени во барањето не се доволно образложени, за да му овозможат на советодавното тело да даде советодавно мислење или совет, може да се побараат дополнителни информации од подносителот на барањето мислење. Советодавното тело нема да даде мислење ниту совет доколку дополнителните информации се недоволни или доколку истите, не се достават.

9.5 Барањата за советодавни мислења, совети и советодавните мислења издадени од страна на советодавното тело, како и фактите и околностите на кои се засновани, се доверливи.

9.6 Советодавното тело ги објавува своите советодавни мислења на веб-страницата на Здружението на судиите и Врховниот суд на Република Северна Македонија, како и фактите и околностите врз кои истите се засновани, со соодветно анонимизирање на лицата, местата и други податоци што би можеле да доведат до идентификување. Седниците на советодавното тело се доверливи. Објавата на редактираните (анонимизирани) мислења на советодавното тело се достапни до сите судии со цел да обезбедат насоки на другите судии што се соочуваат со слични прашања.

Објавувањето на правните мислења и совети во однос на определени прашања во врска со вршењето на судиската функција, спречувањето на конфликтот на интереси на судиите/судиите поротници, начинот на располагање со протоколарните подароци стекнати на службени посети, приеми и прослави, како и забрана за давање/примање на подароци на судија и судија поротник се доставуваат лично, електронски или по пошта до подносителот на барањето за давање на совет.

ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Кодексот за етика на судиите и судиите поротници влегува во сила веднаш по неговото објавување на веб страната на Врховниот суд на Република Северна Македонија.

Во рок од (3) три месеци по објавувањето на Кодексот, Управниот одбор на Здружението на судиите ќе избере нов состав на советодавното тело.

Кодексот за етика на судиите и судиите поротници е донесен врз основа на член 10 и член 35 од Законот за изменување и дополнување на Законот за судовите („Службен весник на РСМ“, бр.96 од 17.05.2019 година).

**ВРХОВЕН СУД НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ОПШТА СЕДНИЦА**